



## VRHNIŠKA OPEKARNA

»Čeprav je po toči zvoniti prepozno in navkljub tveganju, da se AB spremeni v časopis z osmrtnicami, zasluži Vrhniška opekarna vsaj par besed na še svežo gomilo ignorance, ki jo je razgrnila.

Vsi, ki se bolj ali manj pogosto vozite v Trst ste verjetno opazili, da velike stare tovarne, levo pred vstopom na avtocesto, ni več. Ni namen tega zapisa navajati kje vse po svetu se že ukvarjajo z »industrijsko arheologijo« in koliko časa, ter da je v Angliji to predmet magisterijev in doktorskih disertacij, da so »zunaj pred nami«, in da smo mi prav toliko »zadaj«. Končno se ob pokojnikovem grobu ne spodobi sipati manifestov. Le stari fabriki bi se radi s par besedami poklonili. Dolga leta so v njej pekli lepe in dobre opeke. Potem se je opekarna postarala in prenehali so peči opeko. Od takrat dalje je opozarjala nase s svojo mirno lepoto in dostojanstvom s katerim je prenašala stara leta.

Pred kakšnimi dvema meseci so jo podrli. »Zakaj se razburjate« bodo rekli tisti, ki imajo pri roki kup argumentov za porušitev in prav nobenega proti, »saj bi se sicer sama podrla«. Argumenti so hudičevu slaba tolažba in še manj obet za prihodnost. Torej brez argumenta in čisto preprosto – žal nam je stare fabrike. Za vse, ki ne morejo brez argumentov so spremljajoče fotografije, ob katerih se bo morda kdo spomnil Rossija, Tendenze, pa septembrske številke JA. Ostala bo v naših srcih in na filmih AB-ja.«

Vojteh Ravnikar, Arhitektov bilten 43, april 1979

## PROGRAM

8. 2. 2019

SOBOTA 10.00 – 18.00

KULTURNI PRAZNIK

Dan odprtih vrat

razstave Moja Ljubljana

Ob kulturnem prazniku vljudno vabljeni v razstavišče Moja Ljubljana na brezplačni ogled stalne in občasne razstave.

27. 9. 2019-31.12.2020

TOR.-NED. 10.00-18.00

OBČASNA RAZSTAVA

Podvodna kulturna dediščina

slovenskega morja

Na območju notranjih morskih voda in teritorialnega morja Republike Slovenije se nahaja devetinštirideset registriranih arheoloških najdišč. Dosedanje raziskave so opozorile na velik potencial potopljenih arheoloških najdišč za poznavanje sprememb okolja in klime v holocenu, plovnih sredstev, pristanišč in drugih pomorskih objektov ter medkulturnih povezav in stikov v prazgodovini, antiki in mlajših obdobjih.

## ŽIVETI Z DEDIŠČINO

Arhitektov bilten je leta 1979 objavil osmrtnico porušeni vrhniški opekarni v Verdu. Temelje mogočne stavbe, ki v spomnih domačinov še vedno živi, danes za potrebe izdelave občinskega podrobnega prostorskega načrta odkrivajo arheologi z arheološko metodo. Zasnova le-tega na območju porušenega objekta načrtuje parkirišče za več sto vozil, preostala originalna arhitektura sušilnic pa je [z razkrito streho najverjetneje namenoma] prepuščena propadu, saj je na njenem mestu, kljub statusu kulturne dediščine, predvidena zasebna novogradnja nastanitvenega tipa. V enem od objektov se načrtuje muzej podvodne dediščine Ljubljane, medtem ko občinski svetniki razpravljajo o upravičenosti sofinanciranja in strokovnosti upravljanja obstoječega razstavišča Moja Ljubljana, ki je v lanskem letu pridobil tri mednarodna priznanja najvišjega ranga (Unescov znak najboljših praks za varovanje podvodne kulturne dediščine, nagrado Evropske komisije in Sveta Evrope za deset najboljših zgodb s področja kulturne dediščine in nagrado Heritage in Motion v kategoriji »Film & video« European Museum Academy in Europa Nostra v sodelovanju z digitalnim arhivom Europeana). Besede novega župana, da razstavišče ni namenjeno prejetju nagrad, se odražajo v četrtino nižji proračunski postavki za leti 2020 in 2021, kar zagotavlja zgolj še pokrivanje minimalnih obratovalnih stroškov delovanja razstavišča.

Vse s ciljem t. im. trajnostnega razvoja lokalne skupnosti in kulturnega turizma. Farsa, ki seže daleč onkraj Ravnikarjeve »gomile ignorance«. Popolna odsotnost razumevanja in ukrepanja lokalne skupnosti na področju varovanja in ohranjanja kulturne in naravne dediščine, ki jo poleg državne zakonodaje in

državnih strokovnih služb varujejo tudi številne mednarodne konvencije, se odraža v izjemno slabem fizičnem stanju enot dediščine, nizki stopnji razglašenosti lokalnih spomenikov (od več kot 300 enot dediščine razglašeni le trije spomeniki lokalnega pomena, zadnji leta 1993) ter v neuresničevanju javnega interesa, ob čemer zakonsko določena zaščita / ohranitev dediščine predstavlja zgolj »birokratsko oviro« za dosego kapitalskih / tržnih učinkov, ukrepanje pa je usmerjeno v rušenje dediščine (vrhniški bazen). Dediščino zakrivajo in postopno nadomeščajo nove in nove table in t. im. tematske poti, ki spominjajo na cenene oglaševalske akcije brutalnega turbo-kapitalizma ter dodatno onesnažujejo območja dediščine in nižajo kakovost bivanja občanov. Proces je nasproten sodobnim usmeritvam načrtovanja in urejanja prostora, ki sledijo očiščeni kulturni krajini ter ohranjeni in dostopni dediščini. Oskrunjenju ni prihranjen niti človek, četudi še tako velik umotvor. Umetniku v razvrednotenje in obiskovalcem v posmeh dediščino na Vrhniko predstavlja kostumiran lik, ki v mednarodno priznana razstavišča obiskovalce popelje zgolj na opravljanje fizioloških potreb, le-ti pa [v kolikor jih uspemo pravočasno prestreči] presenečeni izražajo navdušenje nad dragoceno dediščino reke. V mestnem središču dostop do Ljubljane, kulturnega in naravnega spomenika državnega pomena, onemogoča na novo postavljena ograja, ki omejuje umetno travo nogometnega igrišča in sega v 15m zavarovano priobalno območje, v katerem je »postavljanje objektov ali drugih ovir, ki bi preprečevale prost prehod ob vodnem ali morskem dobru« prepovedano s pravnim redom Republike Slovenije. Meteorna voda je z igrišča speljana direktno

v strugo reke. Odprt pogled na spomenik dodatno zastirajo novi velikoformatni reklamni panoji. Ugodno stanje zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst habitatnih tipov je ogroženo z močnim virom svetlobnega onesnaženja javne razsvetljave oziroma stadionskih reflektorjev. Vsled nikakršnih ukrepov pristojnih strokovnih služb, so bili posegi očitno izvedeni tako s soglasjem odgovornih za varstvo kulturne in naravne dediščine, kot odobravanjem upravljavca kulturne krajine Krajinskega parka Ljubljansko barje.

Objekti kulturne dediščine intenzivno propadajo, toliko sramotneje tisti v javni lasti. V kleti Rokodelskega doma je dokumentiran razrast hišne gobe. V Črnem Orlu je zaradi dotrajanih elektroinstalacij izbruhnil (k sreči le omejen) požar. Ostrešje železniške postaje v centru mesta je v kritičnem stanju. Zvonijo alarmi najvišje stopnje, ki terjajo interventno ukrepanje. Občinska uprava bi s prenovo lastnih objektov kulturne dediščine, tudi v izogib najemanju tržnih prostorov za arhive, morala postati zgled občanom in drugim lastnikom objektov kulturne dediščine. Nerazumno je ravnanje lastnikov in hkrati neukrepanje pristojnih služb na nekdanji Maroltovi domačiji in novo izgrajeni domačiji ob Ljubiji v Verdu, ki z nedovoljenimi posegi in kopičenjem nevarnih snovi ogrožata območje državnega spomenika naravne in kulturne dediščine ter Krajinskega parka Ljubljansko barje. Sicer bistveno manj nevarna dejavnost v Močilniku je občinske svetnike spodbudila k sprejetju odkupa dela objekta. Vsekakor gre za pozitiven korak k celostni ureditvi zavarovane območja dediščine s pričakovano kakovostno programsko in upravljavsko zasnovo v javnem interesu v nadaljevanju.

Uresničevanje javnega interesa se izkazuje s širjenjem dostopnosti do dediščine in z oza-veščanjem o dediščini kot naši skupni vrednoti. V arhitekturni politiki Republike Slovenije »je kulturna dediščina danes vrednota, ki jo sicer formalno varuje vrsta mednarodnih in državnih konvencij, dejansko vrednost pa ima le tolikšno, kolikor je uspešno vključena v razvojne potrebe in postane enakovredna sestavina bivalnega okolja«. Za izvrševanje parcialnih interesov poseganja v prostor in dediščino največjo odgovornost nosi stroka. Neučinkovit nadzor in neukrepanje ali celo soglašanje strokovnih služb s področja kulturne in naravne dediščine ter varstva okolja v primerih nedovoljenih posegov omogočajo samovoljno ravnanje lokalnih oblasti in posameznikov. Na drugi strani pa zaskrbljenost in nemoč nekaterih lastnikov dediščine kaže, da mnogo premalo naredimo na področjih izobraževanja, aktivnega vključevanja občanov v razvojne projekte in soupravljanje ter finančnih spodbud oziroma oblik sofinanciranja.

Upravičeno pričakujemo, da bodo besede v. d. generalnega direktorja Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije Janeza Kromarja in župana Občine Vrhniko Daniela Cukjatija, s katerimi sta nagovorila medije in obiskovalce prireditve ob podelitvi Unescovega znaka Republiki Sloveniji za projekt Ljubljana in odprtju 29. Dnevov evropske kulturne dediščine septembra 2019 na Vrhniko, čim prej prešle v konkretna dejanja, ki bodo omogočila celovito, trajnostno in vključujočo obravnavo izjemne kulturne in naravne dediščine Vrhniko.

Irena Šinkovec, Muzej in galerije mesta Ljubljane